

Book Review

BARYS GAUT, *Art, Emotion and Ethics*, Oxford,
Oxford University Press, 2007, 269 pp.

Alexandru Bejinariu

**ANNALS of the University of Bucharest
Philosophy Series**

Vol. LVII, no.1, 2008
pp. 145 – 146.

ANALELE
UNIVERSITATII
BUCURESTII

RECENZII

BARYS GAUT, *Art, Emotion and Ethics*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 269 pp.

Pentru oricine implicat în domeniul esteticii, o interogație fundamentală (în măsura în care ea contribuie la relevarea sensului esteticii) este cea cu privire la legătura acesteia cu etica sau moralitatea. În această zonă se încadrează cartea lui BARYS GAUT, *Art, Emotion and Ethics*. Odată începută urmărirea desfășurării acestei interogații – de la antici, medievali, moderni, până în contextul actual – ne apare o problematică spinoasă care se complică în termeni și înțelesuri diferite de la o școală de gândire la alta. Din acest punct de vedere demersul lui Gaut este binevenit, oferind o foarte bună clarificare a conceptelor de estetică și etică. Acest demers este întreprins în vederea lămuririi chestiunii centrale discutate în carte – problema intrinsecă a relației valorii estetice a operii de artă cu valoarea ei etică.

Argumentul pe care Gaut îl dezvoltă în favoarea moralismului în artă este unul ce susține teza că defectele sau meritele morale intrinseci ale unei opere de artă vor avea importanță ca defecte sau merite estetice. Este important acum să clarificăm înțelesul expresiei „*merite morale intrinseci*”. Altfel spus, contează cum vor influența trăsăturile morale ale operii de artă publicul, corupându-l sau făcându-l moralmente mai bun? Aceasta poate fi numită *problema causală* asupra căreia Gaut nu se oprește decât în trecere, problema centrală fiind cea a *valorilor morale intrinseci*. Așadar, nu efectul moral al operii de artă ne interesează cât evaluarea morală a atitudinilor estetice prezente în produsul artistic final. Luând în considerare un anume public, efectele produse de o operă de artă asupra acestuia vor fi mult prea variate și vor conține prea multe elemente ideatice diferite pentru a putea fi înglobate toate într-o singură teorie filosofică generală. În acest fel, ne spune Gaut, trebuie să înțelegem relevanța valorilor morale pentru artă, și va numi efectul moral *valoare etică intrinsecă*.

De admirat, într-o asemenea lucrare, sunt conciziunea și claritatea exprimării. Demersul său este unul de tip analitic asupra problemelor considerate, riscând așadar să rămână într-un spațiu pur formal al discuției ratându-și ținta unei clarificări terminologice în adevăratul sens. Însă prin tratarea sistematică a conceptelor discutate și o bună înlănțuire a pozițiilor argumentative, cartea lui Gaut reușește să te prindă în dezbateri (dezbateri încă nouă cititorului) suficient de repede. O altă abordare, printr-un stil mai obscur, cu valențe literare mai pronunțate, nu cred că ar fi fost o opțiune valabilă pentru acest tip de demers propus de Gaut. Limpezirea apelor unei discuții ce se întinde într-un vast cadru istoric al ideilor nu poate fi întreprinsă, după părerea mea, decât într-o scriitură clară, care presupune o structură transparentă, ușor de urmărit pentru orice cititor – expert sau amator, interesat mai mult de etică sau estetică, artist sau filosof. Cred așadar că este un succes demersul stilistic ales de Gaut pentru această carte, ea fiind totodată o excelentă introducere în dezbateri, o propedeutică utilă începătorilor și o utilă gură de aer proaspăt pentru experții deja cuprinși de vastitatea problemelor.

Ca exemplu pentru ceea ce am susținut mai sus, dar și ca o scurtă introducere în discuția din carte, voi prezenta în cele ce urmează cele trei abordări contemporane asupra problemei intrinseci, propuse de Gaut. Acestea vor fi mai apoi criticate de autor, el găsind că toate caracterizările curente oferite sunt nesatisfăcătoare, lipsindu-le precizia și ignorând celelalte opțiuni. Dacă vom fi de acord cu ideea că meritele sau defectele etice vor condiționa sau contribui la meritele sau

defectele estetice, atunci vom susține punctul de vedere al moralismului. Însă așa cum am formulat nu sesizăm un element, anume acela că moralismul se prezintă sub varii intensități. Spre exemplu, ne arată Gaut, Tolstoi considera că doar meritele etice contează ca supreme determinații ale valorilor estetice. Dar variante mai relaxate ale moralismului vor susține o pluralitate a valorilor estetice iar cele morale vor constitui doar un anume tip dintre acestea. Aici întâlnim prezentată și poziția pe care autorul însuși o va apăra în această carte. Este vorba despre *eticism*, un tip mai puțin tare de moralism. Conform acestuia, o operă de artă este deficientă din punct de vedere estetic în măsura în care posedă o deficiență etică ce are relevanță estetică, și o operă de artă este meritorie din punct de vedere estetic în măsura în care posedă un merit etic relevant estetic.

Pe de altă parte, cineva ar putea susține că nu are niciun sens să discutăm operele de artă din perspectivă etică. Acesta ar fi un autonomist radical. Un autonomist moderat ar fi de acord cu afirmația că meritele sau defectele etice intrinseci ale operelor de artă sunt irelevante pentru valoarea estetică. Uneori, autonomiștii vor promova și un anume tip de formalism, susținând că valoarea stă doar în forma lor și nu în conținut, atitudinile etice prezentate în acesta fiind, prin urmare, fără rost în evaluarea estetică.

În fine, imoralismul și ideea artei ca transgresiune. Într-adevăr, ca și moralismul, este cazul și aici că meritele sau defectele etice vor condiționa meritele sau defectele estetice, însă mai mult decât atât, meritele etice vor putea condiționa defecte estetice și invers. Gaut ne oferă următorul citat din Oscar Wilde pentru a ilustra această perspectivă „minciuna, spunerea unor frumoase lucruri neadevărate, aceasta este ținta potrivită artei”.

Un alt punct forte al lucrării lui Gaut este maniera în care aduce în sprijinul considerațiilor sale teoretice lucrări de artă propriu-zise a căror discuție oferă o înțelegere mai intuitivă și astfel mai sigură a poziției sale în problema discutată. Aceasta este o practică pe care o apreciez, ea fiind prea puțin întrebuințată, după părerea mea, în lucrările de teorie estetică filosofică. Spre exemplu, Gaut aduce sub privirile cititorului două *Bathsheba*, una a lui Rembrandt, *Bathsheba with King David's Letter* și cealaltă a discipolului său William Drost. Întrebarea la care trebuie să răspundă autorul este de ce lucrarea lui Rembrandt este superioară celei a lui Drost? Iar răspunsul va fi sugestiv pentru teza centrală a cărții, ocupând astfel un rol de bază în întreaga argumentație nu doar local, în capitolul în care apare. Este vorba despre profunzimea privirii morale asupra situației și a personajului *Bathsheba* – conștientizarea tragediei situației –, simpatia față de acest personaj pe care privitorul este invitat să o simtă, zbuciumul interior pe care îl percepem în legătură cu *Bathsheba*. Pe scurt, o complexitate a perspectivei morale adoptată de Rembrandt aduce un surplus estetic, lucrarea sa devenind superioară celeilalte, în care Drost limitează personajul la privirea concupiscentă a regelui, ea devine astfel reprezentarea unui obiect al dorinței sexuale, orice alt aspect al interiorității sau al tragismului fiind șterse.

Revin acum asupra a ceea ce am spus la început în legătură cu claritatea argumentării. Iată un mijloc foarte eficace pentru aceasta, nu doar buna structurare a argumentării, ci și folosirea unor aplicații atent analizate și contextualizate, dovedind putere de abstractizare, reușesc să ne contureze clar și distinct în imaginație perspectiva autorului. Acest procedeu va reveni mai târziu printr-o interpretare a romanului lui Nabokov, *Lolita*, și a multor alte lucrări, pe parcurs, totul pentru a arăta, în definitiv, cum critica din punctul de vedere etic se poate plia cu succes pe domeniul estetic.

În concluzie, lectura acestei lucrări este recomandată, indiferent de domeniul de specialitate, ca pură lectură de erudiție sau ca un interes teoretic aparte, unele dintre importanțele sale calități fiind, așa cum am spus, plierea pe o mare varietate de interese ale cititorilor precum și claritatea intrinsecă unei lucrări ușor de urmărit ce relevă suficiente noi perspective și problematice.

ALEXANDRU BEJINARIU